

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИВАННЯ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

©2018 ДЕРГАЧОВА В. В., КУЗНЕЦОВА К. О.

УДК 338.242

Дергачова В. В., Кузнєцова К. О. Державно-приватне партнерство як інституціональний інструмент інвестування економіки країни

Метою даної статті є дослідження світового досвіду щодо ефективної взаємодії між державним і приватним секторами, визначення основних переваг впровадження відносин державно-приватного партнерства (ДПП), виявлення проблем у законодавчій базі щодо регулювання процесу ДПП в Україні. Розглянуто впровадження та становлення державно-приватного партнерства як інструменту залучення інвестиційних ресурсів та взаємодії державного та приватного секторів. Установлено, що брак фінансування та негативний досвід приватизації державного майна спричинили запровадження інституту ДПП у світовій практиці. Проте на сьогодні єдиного уніфікованого підходу до регулювання відносин у сфері ДПП, який відповідав би потребам усіх країн, не існує. В Україні даний механізм упроваджується, однак не є широко розповсюдженою практикою через термінологічні невідповідності та відсутність єдиного порядку надання державної підтримки здійсненню ДПП. Визначено переваги здійснення ДПП для державного та приватного секторів.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, інвестування, інституціональний інструмент, європейський досвід, концесія, механізм.

Табл.: 3. **Бібл.:** 10.

Дергачова Вікторія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: dergacheva.viktoria@gmail.com

Кузнєцова Катерина Олександрівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: kuznietsova.k@gmail.com

УДК 338.242

UDC 338.242

Дергачева В. В., Кузнєцова Е. А. Государственно-частное партнерство как институциональный инструмент инвестирования экономики страны

Целью данной статьи является исследование мирового опыта эффективного взаимодействия между государственным и частным секторами, определение основных преимуществ внедрения отношений государственно-частного партнерства (ГЧП), выявление проблем в законодательной базе по регулированию процесса ГЧП в Украине. Рассмотрены внедрение и становление государственно-частного партнерства как инструмента привлечения инвестиционных ресурсов и взаимодействия государственного и частного секторов. Установлено, что недостаток финансирования и негативный опыт приватизации государственного имущества вызвали введение института ГЧП в мировой практике. Тем не менее, на сегодня единого унифицированного подхода к регулированию отношений в сфере ГЧП, который отвечал бы потребностям всех стран, не существует. В Украине данный механизм внедряется, однако не является широко распространенной практикой из-за терминологических несоответствий и отсутствия единого порядка предоставления государственной поддержки осуществлению ГЧП. Определены преимущества осуществления ГЧП для государственного и частного секторов.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, инвестирование, институциональный инструмент, европейский опыт, концессия, механизм.

Табл.: 3. **Библ.:** 10.

Дергачева Виктория Викторовна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой менеджмента, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: dergacheva.viktoria@gmail.com

Кузнєцова Екатерина Александровна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры менеджмента, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: kuznietsova.k@gmail.com

Dergachova V. V., Kuznietsova K. O.

Public-Private Partnership as an Institutional Instrument of Investment in the Country's Economy

The article is aimed at researching the world experience of efficient interaction between the public and private sectors, defining the main advantages of the implementation of public-private partnership (PPP) relations, identifying problems in the legislative base on regulation of the PPP process in Ukraine. Introduction and formation of public-private partnership as an instrument of attraction of investment resources and interaction of public and private sectors are considered. It has been found that lack of financing and negative experience of privatization of the State property caused the introduction of the PPP institute in the world practice. However, there is no single unified approach to the regulation of relations in the sphere of PPP presently, which would meet the needs of all countries. In Ukraine, this mechanism is being implemented, but it is not a widespread practice because of terminological discrepancies and lack of a uniform procedure for providing the State support to the implementation of PPP. The advantages of the PPP implementation for the public and private sectors have been determined.

Keywords: public-private partnership, investment, institutional instrument, European experience, concession, mechanism.

Tbl.: 3. **Bibl.:** 10.

Dergachova Viktoriia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Management, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: dergacheva.viktoria@gmail.com

Kuznietsova Kateryna O. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Management, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: kuznietsova.k@gmail.com

Економічні відносини в системі господарювання сучасного світу характеризуються посиленням взаємозв'язків та взаємозалежності між усіма її суб'єктами, метою яких є максимальне задоволення власних потреб при витрачанні мінімальної кількості ресурсів на їх здійснення. Глобалізація та стрімка зміна умов зовнішнього середовища вимагають пошуку нових методів та механізмів взаємодії не лише між національними господарствами на макрорівні, а й між учасниками ринкових відносин всередині держави – на мікрорівні.

Одним із таких механізмів взаємодії є розвиток державно-приватного партнерства (ДПП). Успішне використання такої моделі може дати позитивні результати внаслідок поєднання (взаємодоповнення) кращих компетенцій державного сектора та бізнес-структур для задоволення інтересів обох сторін. В Україні модель ДПП ще не набула достатнього рівня застосування через проблеми в інституційній та законодавчій складових регулювання цього процесу, проте інтерес до ДПП значно зростає.

Аналіз наукових публікацій показав, що тематика впровадження та становлення державно-приватного партнерства як інструменту залучення інвестиційних ресурсів та взаємодії державного та приватного секторів висвітлюється в наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, як О. Берданова, В. Вакулєнко, В. Варнавський, Л. Єфімова, Л. Отул, В. Ребок, Н. Сич, І. Федів та ін. Проте забезпечення механізмів державно-приватного партнерства та їх реалізація в Україні вимагає поглиблення теоретичних положень і практичних рекомендацій.

На початку ХХ ст. у світовій практиці зросла зацікавленість у залученні приватних інвестиційних ресурсів у розроблення та реалізацію соціальних проєктів, зокрема інфраструктурних. Причиною того став брак фінансування та негативний досвід приватизації державного майна. Це спричинило запровадження інституту державно-приватного партнерства (ДПП), який став альтернативою приватизації та використовував різні форми ДПП для реалізації соціальних інфраструктурних проєктів.

Проте єдиного уніфікованого підходу до регулювання відносин у сфері ДПП, який відповідав би потребам всіх країн, не існує. Таким чином, ця тематика вимагає більш поглибленого дослідження, зокрема щодо аналізу світового досвіду реалізації проєктів ДПП, законодавчої бази регулювання відносин і розкриття основних положень договірної основи тощо.

Метою статті є дослідження світового досвіду щодо ефективної взаємодії між державним і приватним секторами, визначення основних переваг впровадження відносин ДПП, виявлення проблем у законодавчій базі щодо регулювання процесу ДПП в Україні.

Для вирішення поставлених завдань використовується система загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методи структурування,

ранжування – для визначення переваг використання ДПП для державного та приватного секторів; методи економічної статистики, метод порівняння – для аналізу стану використання ДПП в Україні та країнах світу; метод узагальнення та систематизації – для визначення проблем регулювання відносин у сфері ДПП.

Розповсюдження терміна «державно-приватне партнерство» в Україні набуло масштабів лише в останні роки, хоча співробітництво між державною владою та приватним сектором існувало і раніше. За винятком того, що воно було хаотичним, рідкісним та не набуло свого визначення. За період 1991–2013 рр. в Україні було реалізовано більше 40 спільних проєктів, переважна більшість яких (90%) припадала на сферу телекомунікацій. З 2013 р. почалося стрімке зростання кількості реалізованих проєктів ДПП через залучення такої форми співробітництва в організацію спортивних заходів та розвитку інфраструктури [1].

Широке розуміння ДПП у міжнародних колах трактується як розвиток партнерських відносин між державою, органами місцевого самоврядування, приватним бізнесом, наукою і громадянським суспільством. Таким чином, проблемою в Україні є недостатнє залучення громадянського суспільства, а іноді – і неповноцінні партнерські умови навіть безпосередньо з приватними партнерами.

Наступним кроком після узгодження сутності досліджуваного терміна є визначення форм здійснення ДПП. Класифікація ДПП у міжнародній літературі здійснюється за різними ознаками, зокрема за ознакою цілеспрямованості формування партнерських відносин, за ступенем участі приватного сектора, за ступенем передачі прав власності та ін. [2]. Зупинимося на представленні форм ДПП за класифікацією Світового банку (*табл. 1*). Найбільш популярною формою ДПП як у світі, так і в Україні стала концесія.

Перші приклади про вид співробітництва, що є подібним до сучасного терміна ДПП, спостерігалися ще в часи Вавилону (XVIII ст. до н. е.). Для мотивації службовців до ефективної діяльності правитель Хаммурапі надавав їм будинки, земельні ділянки та рабів на період служби.

У 1887 р. між Паризьким муніципалітетом (державним сектором) і Г. Ейфелем (приватною особою) було підписано договір на використання земельної ділянки у центрі Парижу на умовах співфінансування (25% – муніципалітет, 75% – інвестиції Г. Ейфеля) строком на 25 років. У результаті цього у 1888 р. була заснована фірма зі статутним капіталом 5 млн франків (50% – Г. Ейфеля, 50% – кошти трьох банків). Загальна вартість будівництва складала 7,8 млн франків, яка почала компенсуватися вже з моменту відкриття міжнародної виставки та Ейфелевої вежі з коштів, виручених від проведення екскурсій, продажу сувенірів тощо.

Таким чином, одиничні приклади здійснення

Форми державно-приватного партнерства (за класифікацією Світового банку)

№ з/п	Форма	Характеристика
1	Контракти на управління та лізингу <i>Management and Lease Contracts</i>	Відповідальність приватного сектора за управління проектом протягом терміну дії договору; об'єкт контакту – у державній власності; право прийняття інвестиційних рішень – за державним сектором
2	Концесії <i>Concessions</i>	Приватний сектор здійснює управління проектом протягом терміну дії договору; інвестиційні ризики покладаються на приватного інвестора
3	«Проекти зеленого поля» <i>Greenfield Projects</i>	Приватний партнер самостійно або спільно з державою буде та експлуатує новостворений об'єкт у межах терміну дії договору
4	Продаж активів <i>Divestitures</i>	Приватний сектор купує частину об'єкта експлуатації в державі за допомогою купівлі акцій або участі у програмі приватизації

Джерело: складено на основі [2].

ДПП були відмічені в історії становлення світового господарства ще давно. Форму сучасного поняття, яку вчені-економісти вкладають у цей термін, ДПП набуло наприкінці ХХ ст.

Наприклад, вперше урядом Великобританії було вирішено впроваджувати державно-приватне партнерство наприкінці 80-х рр. ХХ ст., при цьому головною сферою реалізації став фінансовий сектор. У процесі розвитку даного механізму взаємодії держави та бізнес-середовища стимулом до реалізації проектів ДПП стало переслідування мети щодо раціонального використання коштів для задоволення суспільних потреб.

У 1992 р. було запроваджено Ініціативу приватного фінансування (*Private Finance Initiative*), що стала першою систематизованою програмою впровадження державно-приватного партнерства у Великобританії. На сьогодні за цією програмою підписано понад 900 проектів, більшість з яких стосується сфери соціальної інфраструктури [3].

У Франції закон про державно-приватне партнерство було прийнято у 2004 р., і на сьогодні в країні реалізується понад 70 проектів на суму 9,5 млрд євро. Особливістю ДПП у Франції є утримання балансу між державними великими і малими проектами, які запроваджує місцева влада [3].

Щодо країн Східної Європи та Центральної Азії, то останні 10 років лідером у питаннях співпраці з приватним сектором через механізми державно-приватного партнерства є Туреччина. У 2014 р. для реалізації інфраструктурних проектів було залучено 12,5 млрд дол. інвестицій приватного сектора [4].

В Україні «Закон про державно-приватне партнерство» було прийнято у 2010 р. До цього часу в країні вже був наявний досвід у цій сфері. Так, з 1990 р. до 2011 р. було реалізовано 40 інфраструктурних проектів за участю приватного сектора на суму 12,1 млрд дол. переважна більшість – у сфері телекомунікацій [5].

Пріоритетними напрямками застосування механізму ДПП в Україні є сфера житлово-комунального

господарства (тепло- та водопостачання), соціально-економічної інфраструктури, туризму та рекреації [6].

У 2010 р. Львівська обласна державна адміністрація передала в концесію строком на 49 років замок ХVIII ст. у Старому селі для реставрації та пристосування пам'ятки архітектури [4].

Найдорожчим пілотним проектом є побудова підземного паркінгу у Львові, який перебуває на етапі підготовки. Приблизна вартість проекту складає 7–15 млн євро. Щодо виконання проекту, є два європейські інвестори, отримання проекту буде визначене шляхом проведення конкурсу. Головний момент в цьому, що приватний партнер забезпечує якість управління, тому що знає, як і що будувати та як ефективно управляти цим процесом (тарифна сітка, реклама тощо) [7].

Адміністрацією морських портів України та Європейським банком реконструкції і розвитку було підписано угоду про фінансування розробки техніко-економічного обґрунтування проектів концесії двох державних підприємств – «Херсонського морського торговельного порту» (м. Херсон) та «Стивідорної компанія «Ольвія» (м. Миколаїв). За попередніми розрахунками, передача цих двох державних підприємств у концесію приватним інвесторам сприятиме збільшенню їх вантажопотоку не менше, ніж на 5,5 млн т, а також залученню інвестицій в обсязі до 140 млн дол. [8].

Оскільки застосування механізму взаємодії державного та приватного секторів на засадах ДПП в Україні впроваджуються доволі недавно, то в даній сфері є ще багато невирішених проблемних аспектів, до яких можна віднести такі:

1. Термінологічні невідповідності у трактуванні ключових понять в нормативно-правових актах та законах (табл. 2).

2. Порядок надання державної підтримки здійсненню ДПП [10] дозволяє виступити ініціатором пропозиції щодо надання державної підтримки державному або приватному партнеру за погодженням з

Термінологічні невідповідності у трактуванні державних гарантій при здійсненні інвестицій на засадах ДПП

Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Закон України «Про державно-приватне партнерство»
Державні гарантії захисту інвестицій являють собою систему правових норм, які спрямовані на захист інвестицій, не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків і зборів (обов'язкових платежів). Ключовий принцип – державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій	Державна підтримка здійснення ДПП може надаватися у т. ч. шляхом надання гарантій державних та місцевого самоврядування. У даному контексті державні гарантії розглядаються як один із способів сприяння інвесторів у залученні фінансування (як правило, мова йде про специфіку проектного фінансування і кредитні кошти від міжнародних фінансових організацій)

Джерело: складено на основі [9].

державним партнером на всіх етапах виконання договору ДПП. Тобто, якщо на початку підготовки проекту виникне необхідність державної підтримки (у затверджених законодавством формах), то вирішення цього питання перебуватиме у стані невизначеності до початку безпосередньої реалізації цього проекту, що унеможливає врахування позитивних ефектів державної підтримки та оцінювання ризику проекту [9].

3. Система державних гарантій захисту інвестицій у проектах ДПП має багаторівневу структуру (табл. 3), яка поєднує загальні та спеціальні інвестиційні гарантії.

Основні групи інвестиційних гарантій, що пропонуються чинним законодавством для інвесторів у проектах ДПП:

1. *Гарантії недискримінації приватних інвесторів та невтручання в їх господарську діяльність.* Недоліками є абстрактність, відсутність відчутних негативних наслідків для осіб, з вини яких відбуваються порушення наведених гарантій, тонка межа між правом на невтручання у діяльність приватного партнера та зловживанням ним своїм правом.

2. *Інвестиційні гарантії щодо компенсації внесених інвестицій та збитків від експропріації.*

Таблиця 3

Система державних гарантій захисту інвестицій у проектах ДПП

№ з/п	Рівні гарантування інвестицій	Характеристика
1	Міжнародний	Вашингтонська конвенція (Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами), розв'язання спорів за допомогою International Centre for Settlement of Investment Disputes; Сеульська конвенція про заснування Multilateral Investment Guarantee Agency – запровадження міжнародної системи страхування іноземних інвестицій від політичних ризиків; двосторонні інвестиційні угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій
2	Конституційний	Загальні конституційні положення щодо захисту приватної власності та права на підприємницьку діяльність
3	Загальне інвестиційне законодавство	Загальні норми, присвячені захисту суб'єктів інвестиційної діяльності, які містяться в Господарському кодексі та Законі України «Про інвестиційну діяльність»; спеціальні норми, присвячені захисту окремих категорій інвесторів чи інвестицій, які містяться як у перелічених вище нормативно-правових актах, так і у базовому Законі України «Про режим іноземного інвестування»
4	Спеціальне законодавство у галузі ДПП	Закон України «Про державно-приватне партнерство»; Закон України «Про концесії»; спеціальні закони з питань концесії автомобільних доріг, об'єктів ПЕК, у сферах тепlopостачання, водopостачання та водовідведення
5	Інші гарантії	Створення рад, груп при профільних міністерствах (Офіс із залучення та підтримки інвестицій, проектний офіс з розвитку ДПП SPILNO при Міністерстві інфраструктури України тощо)

Джерело: складено на основі [9].

3. *Гарантії стабільності (незмінності) законодавства* – поширюються на зміни цивільного і господарського законодавства, що регулює майнові права та обов'язки сторін. Однак вони не стосуються змін законодавства з питань оборони, національної безпеки, забезпечення громадського порядку, охорони довкілля, стандартів якості товарів (робіт, послуг), податкового, валютного, митного, законодавства з питань ліцензування та інших законів, що регулюють правовідносини, в яких не діють принципи рівності сторін (державного та приватного партнерів).

4. *Гарантії незалежного вирішення спорів*. Передбачається, що спори, які виникають із договорів, укладених у рамках ДПП за участю нерезидентів чи підприємств з іноземними інвестиціями, можуть розглядатися міжнародним арбітражним судом за місцем, обумовленим у договорі.

5. *Гарантії переказу (репатріації) капіталу*. У разі розірвання договору у зв'язку з порушенням зобов'язань державним партнером останній відшкодовує приватному партнеру внесені ним інвестиції у частині, що не була відшкодована протягом дії такого договору, а також збитки, завдані достроковим припиненням договору.

Для регулювання процесів здійснення ДПП в органах виконавчої влади було створено департамент інноваційної політики та розвитку ДПП Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Допомогу в координації політики ДПП при цьому надає агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Крім цього, спеціальною установою є некомерційна організація «Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства» [1].

Таким чином, законодавча база для здійснення ДПП в Україні наявна, проте інвестиційні гарантії є загальними і майже не передбачають специфіки проєктів ДПП. Водночас, на сьогоднішній день ключовим питанням, яке гальмує реалізацію інвестиційних проєктів, є цілковита відсутність гарантій бюджетного фінансування за довгостроковими зобов'язаннями державних партнерів, що виникають із договорів ДПП. Специфіка бюджетного законодавства України передбачає однорічний характер бюджетного планування, а проєкти ДПП, як відомо, характеризуються тривалим строком реалізації (від 5 до 50 років) [9].

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи досліджену проблематику, можна відзначити, що переваги впровадження механізму ДПП в Україні існують для обох сторін-учасниць. Для державного сектора такий вид партнерства передбачатиме: скорочення витрат на надання послуг; економію фінансових ресурсів; активізацію інвестиційної діяльності; оптимізацію розподілу ризиків; використання досвіду приватних підприємств; ефективне управління майном; використання інновацій; покращення стану об'єктів інвестування.

З іншого боку, приватний сектор отримає: доступ до раніше закритих сфер економіки; позитивний імідж у суспільстві; розвиток соціальної відповідальності; розширені можливості пільгового кредитування під державні гарантії на довгостроковий термін; налагодження роботи з державними органами щодо підтримки та супроводження проєктів; пріоритетність у реалізації проєкту як партнера держави та розподіл ризиків та обов'язків.

Державно-приватне партнерство на сьогодні ще є новим інституціональним інструментом для України, використання якого дозволить підвищити ефективність та забезпечити максимально вигідне використання потенціалу розвитку суспільства шляхом поєднання активів державного сектора з ресурсними можливостями приватного партнера. А дослідження та адаптація європейського та світового досвіду ефективного державно-приватного співробітництва прискорить та покращить процес імплементації даного інституціонального інструменту. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Куц Д.** Державно-приватне партнерство в Україні – галузь, яка обіцяє розвиватися. Інтернет-видання RBN. 2013. URL: <http://rbn.cc/ua/analytics/3982-derzhvano-pryvatne-partnerstvo-v-ukrajini-galuz-jaka-obicjaje-rozvyvatysja>
2. **Пашинська К. С.** Форми державно-приватного партнерства. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 1. С. 48–52.
3. **Дутко Н. Г.** Європейський досвід державно-приватного партнерства. *Вісник академії державного управління*. 2010. № 1. С. 30–36. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dngdprv.pdf>
4. Україна переймає успішний досвід Туреччини у сфері державно-приватного партнерства // Американська торговельна палата в Україні. URL: <http://www.chamber.ua/uk/Media/News/3556>
5. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні 2012–2017 роки // Public Private Partnership Development Program. 2015. URL: <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/03/PPP-Development-Concept-2012-2017.pdf>
6. **Грищенко С.** Підготовка та реалізація проєктів публічно-приватного партнерства: практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу. Київ: ФОП Москаленко О. М., 2011. 140 с.
7. **Хадусенко Н.** Державно-приватне партнерство: позитивні приклади з історії та сучасності // Агентство розвитку територій. 2017. URL: <https://tda-invest.org.ua/uk/novyny/item/94-derzhavnopryvatne-partnerstvo-pozytyvni-pryklady-z-istorii-ta-suchasnosti>
8. Херсонський порт готують до концесії // Новий день. 2017. URL: <https://newday.kherson.ua/hersons-kij-port-gotuyut-do-kontsesiyi/>
9. **Коваль Ю.** Інвестиційні гарантії у проєктах державно-приватного партнерства. *Юридична газета online*. 2017. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/investiciyni-garantiyi-u-proektah-derzhavnoprivatnogo-partnerstva.html>

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства» від 17 березня 2011 р. № 279. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-к>

REFERENCES

Dutko, N. H. "Yevropeyskyi dosvid derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [European experience of public-private partnership]. *Visnyk akademii derzhavnoho upravlinnia*. 2010. <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10dngdpv.pdf>

Hryshchenko, S. *Pidhotovka ta realizatsiia proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva: praktychnyi posibnyk dlia orhaniv mistsevoi vlady ta biznesu* [Preparation and implementation of public-private partnership projects: a practical guide for local authorities and businesses]. Kyiv: FOP Moskalenko O. M., 2011.

"Khersonskyi port hotuiut do kontsesii" [Kherson port is preparing for concession]. *Novyi den*. 2017. <https://newday.kherson.ua/hersons-kij-port-gotuyut-do-kontsesiyi/>

"Kontseptsiiia rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini 2012-2017 roky" [Concept of development of public-private partnership in Ukraine for 2012-2017 years]. Public Private Partnership Development Program. 2015. <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/03/PPP-Development-Concept-2012-2017.pdf>

Khadusenko, N. "Derzhavno-pryvatne partnerstvo:pozytyvni pryklady z istorii ta suchasnosti" [Public-private partner-

ship: positive examples from history and the present]. *Ahentsvo rozvytku terytorii*. 2017. <https://tda-invest.org.ua/uk/novyny/item/94-derzhavnopryvatne-partnerstvo-pozytyvni-pryklady-z-istorii-ta-suchasnosti>

Koval, Yu. "Investytsiini harantii u proektakh derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [Investment Guarantees in Public-Private Partnership Projects]. *Yurydychna hazeta online*. 2017. <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investitsiyi/investitsiyini-garantiyi-u-proektah-derzhavno-pryvatnoho-partnerstva.html>

Kuts, D. "Derzhavno-pryvatne partnerstvo v Ukraini - haluz, yaka obitsiaie rozvyvatysia" [Public-private partnership in Ukraine is an industry that promises to develop]. *Internet-vydannia RBN*. 2013. [http://rbn.cc/ua/analytics/3982-derzhvano-pryvatne-partnerstvo-v-ukrajini-galuz-jaka-obicjaje-rozvyvatysja-\[Legal Act of Ukraine\] \(2011\).](http://rbn.cc/ua/analytics/3982-derzhvano-pryvatne-partnerstvo-v-ukrajini-galuz-jaka-obicjaje-rozvyvatysja-[Legal Act of Ukraine] (2011).) <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-к>

Pashynska, K. S. "Formy derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [Forms of public-private partnership]. *Ekonomichnyi analiz*. Vol. 22, no. 1 (2015): 48-52.

"Ukraina pereimaie uspishnyi dosvid Turechchyny u sferi derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [Ukraine takes Turkey's successful experience in public-private partnership]. *Amerykanska torhovelna palata v Ukraini*. <http://www.chamber.ua/uk/Media/News/3556>